

رجال النجاشی (کتاب)

نام کتاب «فهرست اسماء مصنفی الشیعه» و معروف به «رجال نجاشی» است که تألیف ابو الحسین، احمد بن علی بن احمد نجاشی (۳۷۲-۴۵۰ هجری) می باشد.

فهرست مندرجات

۱ - موضوع کتاب

۲ - پیشینه تألیف

۲.۱ - اولین کتب رجالی

۳ - انگیزه نگارش

۴ - ارزش و اعتبار

۵ - تقدم بر شیخ طوسی

۶ - تاریخ تألیف

۷ - حجم کتاب

۸ - ویژگیهای کتاب

۹ - ترتیب مطالب

۱۰ - نسخه‌های کتاب

۱۱ - پانویس

۱۲ - منبع

موضوع کتاب

این کتاب از جمله اصول اولیه **رجال** است که **نجاشی** آن را به عنوان فهرستی برای اسامی **مؤلفین شیعه** تألیف کرده، لذا در آن تنها نام بزرگانی را آورده که کتاب و اثری از خود به یادگار گذاشته‌اند.

پیشینه تألیف

علمای بزرگوار **شیعه** از قرون اولیه اسلامی تا کنون توجه خاصی به **علم رجال** داشته‌اند، زیرا اعتبار و مقبولیت تمام کتب روایی منوط به وثاقت و اعتبار **راویان** و مؤلفین آنها است و این مهم تنها با علم رجال به دست می‌آید.

اولین کسی که در علم رجال و شرح حال نویسی قلم زده «**عبید الله بن ابی رافع**»، کاتب **امیر المؤمنین** علیه‌السلام بوده که اسامی اصحاب حضرت علی علیه‌السلام را در جنگ‌های آن حضرت نوشته است.

پس از او «**عبید الله بن جبلة کنانی**» متوفای ۲۱۹ هجری و «**ابو فضال**» و «**ابن محبوب**» در قرن دوم و سوم تألیفاتی در این موضوع داشته‌اند که متأسفانه هیچیک به دست ما نرسیده است.

← اولین کتب رجالی

اولین کتابهایی که به ما رسیده و **اصول کتب رجال** هستند در قرن چهارم و پنجم به بعد نوشته شده‌اند و عبارتند از:
۱- **رجال کنشی** ۲- **فهرست نجاشی** ۳- **رجال شیخ طوسی** ۴- **فهرست شیخ طوسی** ۵- **رجال برقی** پس از این پنج اصل، در قرون بعد صدها کتاب در این علم نگاشته شد که اکثر آنها در مطالب خویش از این اصول بسیار استفاده نموده‌اند. (برای شناخت تاریخ تطور علم رجال رجوع شود به مقدمه رجال نجاشی، چاپ دارالاضواء بیروت/ ۱۴۰۸ هجری صفحه ۱-۵.)

انگیزه نگارش

نجاشی در مقدمه کتاب علت تألیف این کتاب را چنین بیان کرده که:
«من شنیدم که سید شریف- **سید مرتضی علم الهدی** - گفته عده‌ای از **مخالفین مذهب شیعه** چنین سرزنش کرده‌اند که شما پیشینه و عالمی در شیعه ندارید که تألیف و تصنیف نموده

باشند... من نیز به خاطر رد این کلام دست به تالیف زدم و تا آنجا که توان داشتم نام مؤلفین شیعه را جمع نمودم).
این کلام نجاشی نشانگر بالاترین درجالت غیرت دینی است که فردی می‌تواند داشته باشد.

[لآ رجال النجاشی، نجاشی، ص ۳.](#)

ارزش و اعتبار

این کتاب جزء اصول اولیه رجال است و مرجعی مهم در تشخیص وثاقت و اعتبار گذشتگان می‌باشد.
این کتاب بنا به نظر [شیخ آقا بزرگ تهرانی](#) مانند [کافی](#) در بین [کتاب اربعه](#) است.
در معارضه، قول و نظر او مقدم بر دیگران است و دیگران با او قابل مقایسه نیستند. اهمیت این کتاب به قدری است که هر کس در رجال و تراجم دست به قلم برده نلگزی به استفاده از نجاشی و کثی و شیخ طوسی است.

تقدم بر شیخ طوسی

از جمله نکات قابل توجه در این کتاب آن است که این کتاب مقدم بر فهرست شیخ طوسی است زیرا:

- ۱- تاریخ تالیف آن بعد از فهرست شیخ است و در اواخر عمر نجاشی نوشته شده در حالی که فهرست شیخ مربوط به اوایل عمر او بوده.
- ۲- شیخ در علوم مختلف تالیف دارد و قدرت علمی او در چندین علم تقسیم شده، لذا نقض و ایراد بر او نیز فراوان است؛ اما نجاشی تمام هم خویش را در این علم به کار گرفته است.
- ۳- نجاشی به [علم انساب](#) بسیار مسلط بوده و برای شناخت رجال، شناخت انساب یک مسئله لازم است.
- ۴- بسیاری از [روایت](#) در آن زمان از [کوفه](#) و اطراف آن بوده‌اند و نجاشی که خوش کوفی است آنها را بهتر می‌شناسد.
- ۵- نجاشی با [ابن غضائری](#) که استاد این فن بوده مانوس بوده و از او استفاده فراوان کرده است.
- ۶- نجاشی بسیاری از علمای رجال را دیده که شیخ آنها را ندیده است.

تاریخ تالیف

با توجه به تاریخهای موجود در کتاب، چنین بدست می‌آید که نجاشی کتاب خویش را بین سالهای ۴۱۹ تا ۴۳۶ هجری نوشته است.
از جمله اینکه تاریخ وفات [محمد بن عبد الملک تیان](#) (متوفای ۴۱۹ هجری) در متن کتاب آمده و هنگام ذکر نام سید مرتضی علم الهدی (متوفای ۴۳۶ هجری)، از او با تعبیر «اطال الله بقاءه» و «ادام توفیقه» یاد کرده است.

حجم کتاب

رجال نجاشی در بر دارنده نام و شرح حال ۱۲۶۹ نفر از روایت و مؤلفین شیعه است که در این بین بعضی در چند سطر و بعضی در یک یا چند صفحه ترجمه شده‌اند.

ویژگیهای کتاب

- ۱- از جمله نکات مهم کتاب آن است که شخص از حیث [مذهب](#) و اعتبار و وثاقت بررسی شده و علاوه بر آن نام تالیفات و کتابهای او نیز ذکر شده است.
- ۲- این کتاب مهمترین منبع برای بررسی اسناد و وثاقت و اعتبار روایت است و عمدهترین منبع در جرح و تعدیل روایان می‌باشد.
- ۳- هدف اصلی کتاب، چنان که ذکر شد، شناساندن مؤلفین شیعه و کتابهایشان است. بنا بر این روایانی که تالیف نداشته‌اند در این کتاب ذکر نشده‌اند.
- ۴- در این کتاب همه مؤلفین شیعه تا آن زمان ذکر نشده‌اند و در مقابل، عده‌ای از غیر [شیعیان](#) که برای شیعه تالیفی داشته‌اند در این کتاب معرفی شده‌اند.
- ۵- در ضمن بیان شرح حال عده‌ای از افراد، جرح و تعدیل روایت دیگر و سلسله اسناد این افراد هم آمده است. مانند [توثیق عام حلبیون](#) (نجاشی شماره ۲۲۹) و...
- ۶- نجاشی تنها به اسم یا کنیه اکتفا نکرده؛ بلکه لقبها و اسماء و کنیه‌های مختلف یک راوی را بیان کرده است.
- ۷- تاریخهایی مانند ولادت و وفات و تاریخ گرفتن اجازه و... در بسیاری موارد ذکر شده است.
- ۸- اعتماد بزرگان بر کتابی یا عرضه آن کتاب بر [معصوم](#) نیز در بعضی موارد تنکر داده شده.

ترتیب مطالب

در کتاب حاضر ابتدا مؤلفین هم عصر [پیامبر](#) صلی‌الله‌علیه‌آله‌وسلم یا نزدیک به زمان ایشان ذکر شده‌اند، سپس بقیه مؤلفین بر اسس حروف الفباء آمده‌اند. البته در ترتیب افراد فقط حرف اول نام لحاظ شده و ترتیب حروف دیگر نام و نام پدر و... رعایت نشده است.
مولی [عیایة الله قهیایی](#) کتاب را بر این اسس مرتب نمود تا استفاده از آن آسانتر شود و فوایدی نیز به آن افزود که متأسفانه نسخه آن موجود نیست و چاپ حاضر کتاب بر اسس همان ترتیب مؤلف است.

نسخه‌های کتاب

۱- نسخه‌ای از کتاب به خط شیخ فضل بن [محمد فضل عباسی](#) و مربوط به سال ۱۰۲۱ هجری است که از نسخه‌هایی نوشته شده که اصل آنها از نسخه خط [ابن ادریس حلی](#) است و خط [سید عبد الکریم بن طاووس](#) و [سید محمد بن سید موسوی](#) نیز بر آن نسخه موجود است.

۲- نسخه [کتابخانه آستان قدس رضوی](#) علیه‌السلام مربوط به سال ۹۶۷ هجری.
۳- نسخه‌ای در کتابخانه [تیریز](#) مربوط به سال ۹۸۱ هجری که از نسخه سال ۵۵۱ هجری نوشته شده است.

پانویس

۱. [↑ رجال النجاشی، نجاشی، ص ۳.](#)

منبع

نرم افزار جامع الاحادیث، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

رده‌های این صفحه: [کتاب شناسی](#) | [کتاب رجالی شیعه](#)